

Høringsuttalelse til Stjernø-utvalgets innstilling, NOU 2008:3

Bakgrunn

Olje- og energidepartementet har ønsket en høringsuttalelse fra OG21 (Olje og gass i det 21. århundre) til Stjernøutvalgets innstilling om høyere utdanning i Norge.

OG21 er et nasjonal teknologistrategi organ for olje- og gassvirksomheten i Norge, med to formål:

1. Øke verdiskapningen fra norsk kontinentalsokkel
2. Øke eksporten av norsk olje- og gassteknologi

For å implementere den teknologistrategien som OG21 har utarbeidet, er olje- og gassnæringen avhengig av menneskelige ressurser med høy kompetanse.

Skal Norge fremstå som teknologisk ledende fremover, er det avgjørende at det satses innenfor forskning og utdanning. Fremtidens verdiskapning skjer på grunnlag av kunnskap og teknologi som utvikles i dag. De store aktørene i den norske petroleumsklyngen sier klart at deres forsknings- og teknologiutvikling legges dit hvor de får mest igjen for investeringene. Hvis vi i Norge ikke klarer å opprettholde vår teknologiske posisjon og våre solide kompetansemiljøer er faren for teknologiflukt høyst reell. I den globaliserte verden kjøpes kompetanse i et internasjonalt marked, og konkurransen har derfor økt betydelig de senere år. På denne bakgrunn ønsker OG21 å komme med noen uttalelser til Stjernøutvalgets innstilling.

Stjernøutvalgets mandat var å vurdere den videre utviklingen av norsk høyere utdanning i lys av samfunnets behov.

Kunnskapsdepartementet ber spesielt om kommentarer til:

- Utvalgets situasjonsbeskrivelse og forståelse av utviklingstrekk og hovedutfordringer i norsk høyere utdanning
- Spredning av forskerutdanning i Norge, kvalitet i profesjonsutdanningene ved høyskolene og hensynet til konsentrert satsing innen forskning

Utvalgets situasjonsbeskrivelse og forståelse av utviklingstrekk og hovedutfordringer i norsk høyere utdanning

Utvalget beskriver en situasjon som OG21 deler, norsk høyere utdanning (og også forskning) har en fragmentert struktur som er satt under internasjonalt press i en stadig mer globalisert verden. Hovedutfordringen i norsk høyere utdanning er å kunne møte denne nye situasjonen ved å beholde dyktige mennesker i Norge, samt å kunne tiltrekke seg internasjonale ressurser som vil kunne tilføre det norske miljøet nye impulser.

Hver av de største utdanningsinstitusjonene bør få et mer spesialisert fokus, gjerne i samarbeid med industrien. Skal en utdanningsinstitusjon ha en høy faglig kvalitet er det behov for et miljø av en viss størrelse, og at det fokuseres på utvalgte områder i en høyere grad enn i dag. Med de begrensede ressursene som finnes i Norge må ikke dette spres utover mange nye universiteter som alle må oppfylle krav mht antall studieretninger. Det er viktigere å ha flere gode høyskoler enn flere dårlige universiteter. I tillegg vil det fort bli en kvalitetsrangering av universiteter og høyskoler hvis antallet øker og kravene avtar. Foreløpig er dette unngått i Norge i motsetning til utlandet hvor klare B-institusjoner eksisterer.

Det er viktig at de ulike institusjonene har en klar strategi og klare mål fremover. OG21 støtter derfor utvalgets innstilling når det gjelder behov for å styrke kravene til styring og ledelse av institusjonene.

En av hovedutfordringene fremover er, som utvalget påpeker, oppsplitting av fag og utdanninger i flere korte kurs. Etter OG21s oppfatning vil dette medføre mindre helhetsforståelse og derigjennom redusert kvalitet. Sammen med det faktum at flere høyskoler ligger på et studentnivå nær eller kanskje under kritisk masse (24 studiesteder hadde kun 1,2 eller lavere primærsøker pr. studie plass) vil dette i fremtiden medføre rekrutteringsproblemer for disse institusjonene. Utfordringen er at disse institusjonene kan ønske å øke studenttilgangen ved å etablere mer populære studieretninger eller studieretninger hvor utdanningskompetanse mangler. Resultatet kan bli lav kvalitet, problemer i yrkeslivet for institusjonens studenter fordi deres utdanning ikke verdsettes og problemer med tilgangen på nok kapasitet på områder hvor samfunnet har behov for ressursene.

Det er viktig med en regional fordeling av landets høyskoler, men dette må veies opp mot den kvalitet utdannelsen gir. Også for disse institusjonene bør det bli en mer samordnet fordeling av de ulike fag. Lokalisering av ulike studieretninger bør avspeile regionens særpreg og forutsetninger, og en høyskole må ikke nødvendigvis ha med studieretninger som andre høyskoler dekker bedre. OG21 er enig i utvalgets syn at en desentralisert struktur med mange små institusjoner og studieretninger i fremtiden vanskelig kan oppfylle de kravene som blir stilt nasjonalt og internasjonalt, men samtidig skal det være en struktur i høyere utdanning som kommer hele samfunnet til gode. Derfor er OG21 av den oppfatning at en mer samordnet lokalisering av ulike studieretninger er nødvendig, og at denne bygger på lokale særpreg hvor områdets styrke gjenspeiles.

Spredning av forskerutdanning i Norge, kvalitet i profesjonsutdanningene ved høgskolene og hensynet til konsentrert satsing innen forskning

Stjernøutvalget påpeker at høyere utdanning i Norge har en fragmentert struktur med mange små institusjoner og fagmiljøer, og flere studiesteder har en svak rekruttering med sviktende kvalitet på utdanningen i flere sentrale utdanningsretninger.

OG21 har gjennomført en undersøkelse av den norske petroleumsklyngen. Denne har avdekket et klart behov for fokusering av både forsknings- og utdanningsaktivitetene i Norge. En slik fokusering vil kunne bidra til etablering av større prosjekter som igjen vil styrke utviklingen av teknologimiljøer og fremme den personlige utviklingen hos de ulike kandidatene som deltar i prosjektene og derigjennom øke utdanningsnivået.

Noe som klart har hatt positiv effekt er myndighetenes etablering av Senter for fremragende forskning (SFF) og Senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI). Fra å være miljøer med like mange forsknings- og utdanningsprogrammer som forskere, har det nå utviklet seg et større miljø innenfor én forsknings- studieretning.

Utvalget foreslår at det etableres en ny struktur i høyere utdanning ved at utdanningsinstitusjoner slås sammen og samles i åtte til ti universiteter, og at kravet for å få akkreditering som universitet reduseres fra fire doktorgradsutdanninger til minst én. OG21 deler ikke dette synet. Skal en utdanningsinstitusjon ha en faglig høy kompetanse og en internasjonal anseelse er det viktigere å styrke de universiteter som eksisterer i dag. Sammenslåingen av flere ulike faglige miljøer vil ikke øke kvaliteten, fordi fokus på universitetets satsingsområder vil bli redusert. Prosessene som kreves for å gjennomføre den foreslåtte strukturendringen vil bli tunge og krevende. Den vil ta ressurser og oppmerksomhet bort fra de viktige faglige utfordringene. Dette kunne forsvares dersom det ville føre til opplagte forbedringer på lengre sikt, men OG21 kan ikke se at det er tilfellet. Gode høyskoler bør kunne fortsette å videreutvikle den kompetansen de har etablert og den retningen som er valgt. Det å legge en god høyskole inn under et universitet vil lett ta fokus vekk fra høyskolen. Ett eksempel er NTH som etter at det ble slått sammen med NTNU har falt til dels kraftig på internasjonale rankinger. På denne bakgrunn bør for eksempel ikke Handelshøyskolen i Bergen slås sammen med Universitetet i Bergen. OG21 støtter utvalgsmedlem Marianne Harg på at det er vanskelig å oppnå faglige synergier mellom ulike fagmiljøer.

Det norske samfunnet er for lite til å ha mange universiteter. Det vil ikke virke kvalitetsfremmende å redusere kravene til å bli universitet. Flere universiteter vil derfor redusere kvaliteten.

Det bør heller satses sterkere på de ulike universiteters og høyskolers satsingsområder, slik at kvaliteten økes innenfor disse områdene. For å hevde seg internasjonalt og tiltrekke dyktige mennesker, er det avgjørende at de har en sterk og tydelig forskningsprofil. Dette er også viktig for å være en attraktiv samarbeidspartner for næringslivet.

Tilgangen på personer med høy faglig kompetanse i Norge er begrenset. Derfor er det viktig at strukturen på den høyere utdannelsen er slik at denne kompetansen forblir i Norge, samt at det etableres miljøer som kan tiltrekke seg internasjonale krefter. Det meste av både forskning

og utdanning foregår utenfor Norge. Derfor er det viktig for landet å ha miljøer som er gode nok til å nyttegjøre seg kunnskapsutvikling som skjer i utlandet. Det er også viktig å ha i alle fall noen miljøer som er så gode at de er synlige utenlands, slik at de velges som partnere av internasjonale miljøer. Det blir tungt for norske miljøer hvis de ikke kan oppnå internasjonal anerkjennelse, og derfor alltid selv må gå ut og banke på dørene for å inviteres inn.

Et samspill mellom næringen og de vitenskapelige institusjonene er meget viktig for å tiltrekke kandidater til master- og doktorgrads studier, spesielt innenfor den brukerstyrte forskningen. Større forskningsprosjekter hvor kandidatene får et bredere og mer dynamisk miljø å arbeide i fremfor å utføre forskeroppgaver alene, vil klart styrke tiltrekningsgraden. Det samme vil de budsjettmessige mulighetene dette medfører. Hvis prosjektene i tillegg kan knyttes opp mot internasjonale miljøer, vil dette øke attraktiviteten.

OG21 er positive til rapporten som vi mener gir en god virkelighetsbeskrivelse og støtter flere av utvalgets anbefalinger. Våre kommentarer kan oppsummeres som følger:

- OG21 støtter ikke etableringen av flere universiteter og er av den oppfatningen at både universiteter og høyskoler burde i høyere grad enn nå spesialiseres og fokuseres.
- Det bør ikke gjennomføres en omfattende sammenslåing av universiteter og høyskoler til større enheter.
- Institusjonenes samarbeid med næringslivet bør økes.
- Det bør opprettholdes en regional fordeling av høyskolene, men den faglige retningen bør være knyttet opp mot regionens fortrinn slik at duplisering og utvanning unngås.
- For å møte internasjonal konkurranse bør kravene til styring økes.
- Kravet til akkreditering som universitet må opprettholdes.